

Kompetenciák a pénzügyek területén – lakossági felmérés tapasztalatai

Szobonya Réka

Budapesti Gazdasági Egyetem

szobonya.reka@uni-bge.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A világméretű Covid-járvány idején megnőtt a digitális pénzügyi szolgáltatások alkalmazási gyakorisága, aminek egyik oka lehet a fertőzéstől való félelem, amely mögött nem feltétlenül húzódik körülmények tájékozódás. Az egyre inkább digitalizálódó pénzpiacon való eligazodáshoz a pénzügyi ismeretek túl elengedhetetlen a termékek igénybevételéhez szükséges eszközök, kompetenciák megléte. A pandémia kitörése előtt, 2019 nyarán lezajlott lakossági felmérésben vizsgáltam a pénzügyek intézésével kapcsolatos digitális kompetenciák szintjét, összefüggéseit a pénzügyi tudásszinttel, az elektronikus pénzügyi szolgáltatások használatával. Kutattam a nemek közötti esetleges eltéréseket a digitális kompetenciák szegmenseiben és összességében, valamint vizsgáltam, hogy a digitális eszközök használata független-e a személyek demográfiai jellemzőitől. Feltételeztem, hogy a kompetenciák területén a nők eredményei nem maradtak el a férfiakétól, viszont a lakhely fejlettségi szintje összefüggésben van a digitális pénzügyi eszközök igénybevételével.¹

KULCSSZAVAK: pénzügyi kultúra; digitalizáció, digitális kompetenciák

JEL-KÓDOK: D14; G50; G51; G53

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_2_4

A 2020-ban világméretűvé vált pandémia egyik hozadéka a pénzügyek online lebonyolításának bővülése. A készpénzhasználat során fellépő esetleges fertőzéstől való félelem olyan egyéneket is az elektronikus módozatok felé terelhetett, akik a járvány kitörése nélkül nem vették volna igénybe azokat. De mik is a digitális pénzügyi termékek tudatos alkalmazásának feltételei?

A mindennapi pénzügyek intézéséhez a banki környezet mellett fontos az egyének pénzügyi kultúrája, amely magában foglalja az egyén tudását, viselkedését, attitűdjét. Az egyre bővülő és változatos pénzügyi kínálat bizalommal való elfogadásához szükséges, hogy a személyek tisztában legyenek a termékek működési mechanizmusával, felismerjék a kockázatokat, maximalizálni tudják a hasznukat mind a jelenben, mind a jövőre vonatkozóan.

Fontos, hogy a szolgáltatásokat használók rendelkezzenek különféle kompetenciákkal, tudjanak tájékozódni a sokszínű pénzügyi piacon, ismerjék a szabályozó környezetet és eligazodjanak a digitális termékek kínálatában. Tanulmányomban kiemelten vizsgálom a digitális pénzügyi szolgáltatások ismeretét, használati gyakoriságát, összefüggésben a digitális kompetenciák szintjével, demográfiai jellemzőkkel.

Elsőként a pénzügyi műveltség és a digitális kompetenciák abban elfoglalt helyzetét vázolom. Az általam végzett lakossági felmérés célkitűzéseinek, módszereinek bemutatása után a kapott eredmények ismertetése következik.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A pénzügyi kultúrára vonatkozó definíciók az idő előre haladtával, a pénzpiacok fejlődése mellett folyamatosan módosulnak, dimenziói bővülnek.

Pénzügyi műveltség

Elsőként az ismeretek fontosságát lényegesnek tartó teóriák születtek: *Bernheim* (1998) már az elmúlt évezredben megállapította, hogy a háztartások többségében hiányoznak az alapvető pénzügyi ismeretek, az egyének nem tudnak nagyon egyszerű számításokat elvégezni. *Bowen* (2002) szerint a pénzügyi műveltség azon legfontosabb pénzügyi fogalmak és koncepciók megértése, amelyek szükségesek az egyén napi szintű eligazodásához. *Hilgert* és szerzőtársai a pénzügyi kultúrát alapvetően a pénzügyi ismeretek birtoklásával azonosították, valamint kutatásukban szoros kapcsolatot találtak a tudás és a napi pénzügyi irányítás között (*Hilgert et al.*, 2003).

Több szerző a tudás mellett más képességeket, készségeket is fontosnak tart a pénzügyi kultúra meghatározásakor. *Lusardi* (2012) kiemelt szerepet tulajdonít a számolási képességnek, munkatársával fontosnak ítélte a kamatszámítás mibenlétének elsajátítását (*Lusardi, Tufano*, 2008). *Moore* (2003) azt állítja, hogy a gyakorlati tapasztalatok és a tudás aktív integrációja segítenek a pénzügyi fejlődésben, *Remund* (2010) szerint a pénzügyi műveltséghez tartozik még az alapvető társadalmi helyzetek megértése. *Hung* és szerzőtársainak meglátása, hogy a pénzügyi kultúra az alapvető gazdasági és pénzügyi ismereteket, a megszerzett tudás alkalmazását és az erőforrások kezelésére vonatkozó pénzügyi készségeket jelenti, amelynek célja az életen át tartó pénzügyi jólét megteremtése (*Hung et al.*, 2009). Az ANZ Bank tanulmánya kiemeli, hogy a pénzügyi műveltség szorosan kapcsolódik az ember életkorához, neméhez, végzettségéhez és társadalmi-gazdasági jellemzőihez (*ANZ Bank*, 2009).

A nem kognitív tényezők (motiváció, magabiztosság) is befolyásolják a pénzkezelési viselkedési módokat (*Cámara, Tuesta*, 2014). *Lusardi* (2008) állítása, hogy a hiányosságok

a számolási készségben, a pénzügyi fogalmak és diverzifikáció területén összekapcsolhatók a rossz hitelfelvételi magatartással, a jövőbeli öngondoskodás elmaradásával. A jövőorientáció *Mandell* (2007) definíciójában konkrétan megjelenik, miszerint fontos a saját hosszú távú érdekek figyelembevétele mellett az új és összetett pénzügyi eszközök értékelése, megalapozott döntések meghozatala.

Bay és társai szerint a pénzügyi kultúra egy koncepció, amelyet tanulmányozni kell, mivel alkotórészei vagy a rá jellemző tulajdonságok időtől és helytől függően változnak (*Bay et al.*, 2012). *Remund* (2010) szerint a megfogalmazásokból egy holisztikus kép alakul ki.

Az általam fellelt, pénzügyi műveltséggel foglalkozó tanulmányokban nem esik szó a technikai innovációk révén generált pénzügyi fejlesztések eredményeinek egyének általi kezeléséről, az újdonságokhoz való alkalmazkodásról, ezért egy rövid áttekintés következik a digitális térben való eligazodáshoz szükséges személyi feltételekről.

Digitális műveltség és kompetencia

Az elektronikus pénzügyi termékek használatának a pénzügyi tájékozottságon túl előfeltétele a digitális kompetenciák megléte. *Gallardo-Echenique* és szerzőtársai az általuk feldolgozott írásművek alapján törekedtek két, kapcsolódó értelmezés eltérő tartalmának meghatározására: a digitális műveltség a tudással, a megértéssel kapcsolatos kognitív, pszichológiai és szociológiai aspektusokkal bíró jelenség, a digitális kompetencia készségorientált, gyakorlati jellegű fogalom (*Gallardo-Echenique et al.*, 2015).

A digitális írástudás az egyének tudatossága, hozzáállása és képessége a digitális eszközök megfelelő felhasználására, a digitális információk azonosítására, elérésére, kezelésére, integrálására, értékelésére, elemzésére és szintetizálására, új tudás felépítésére, médiakifejezések

létrehozására és másokkal való kommunikációra konkrét élethelyzetekben (*Martin és Grudziecki*, 2006). A szerzőpáros szerint ez a tudás támogatja a digitális kompetenciát. Ez összecseng azzal, hogy *Gallardo-Echenique* és szerzőtársa *Larraz* (2013) definícióját tartják elfogadhatónak, miszerint a digitális kompetencia a különféle „írástudás”, „műveltség” mobilizálásának képessége az információ kezelésére, az ismeretek kommunikálására és a problémák megoldására. Mindez a következők meglétét igényli: digitális információk és különféle formátumú adatok kezelése; médiaműveltség és kommunikációs készség (*Gallardo-Echenique et al.*, 2015). *Godhe* (2018) szakirodalmi áttekintése szerint a digitális kompetencia a technikai és a gyakorlatorientált nézet kombinációja. Az UNESCO a digitális kompetencia három szintjét vázolja fel:

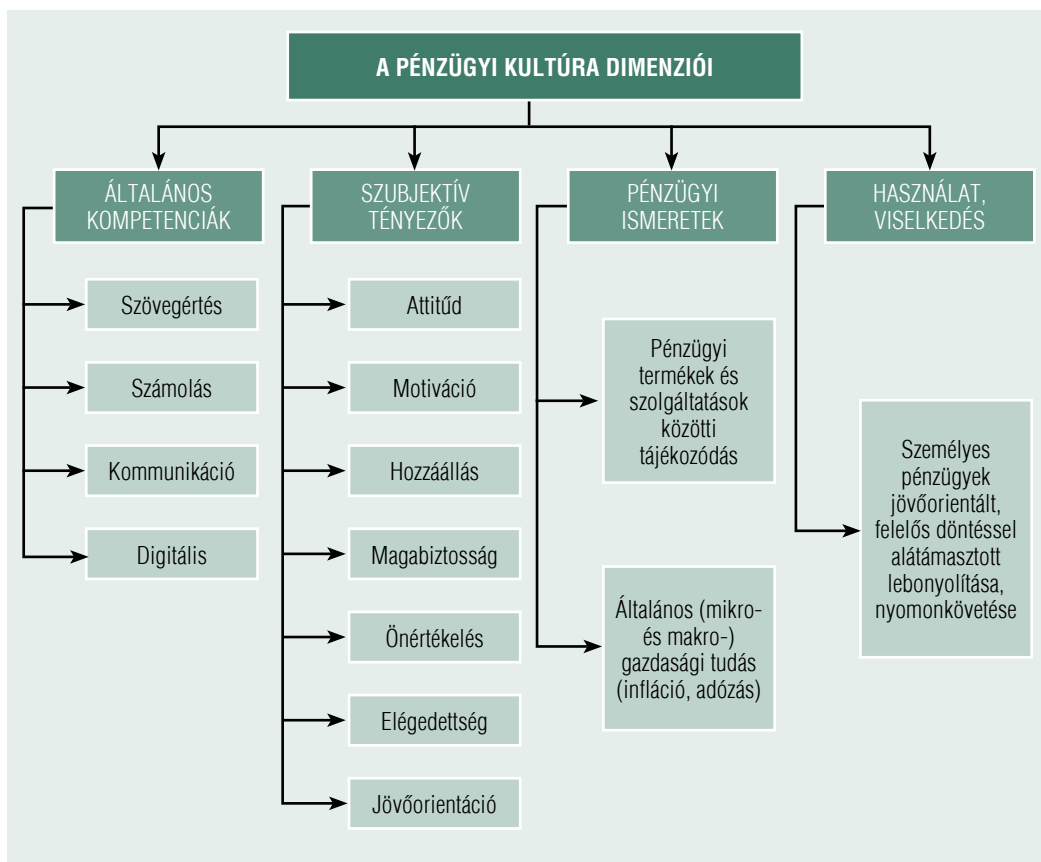
- a funkcionális készségek (a technológia működésének alapvető ismerete, a technológiához való hozzáférés),
- a középszintű általános készségek (a digitális technológiák értelmes és hasznos felhasználása, tartalmak létrehozása, biztonság),
- a magasabb szintű készségek – programozási készségek (*Broadband Commission*, 2017).

A digitális kompetenciák mindenfajta elektronikus pénzügyi termék használatához elengedhetetlenek, ezért véleményem szerint a pénzügyi műveltség dimenziói közül az általános kompetenciák kategóriájába sorolandók (*1. ábra*).

A középszintű általános készségekre gyakran koncentrálnak a nemzeti politikákban, valamint az EU-polgárok digitáliskompetencia-keretében: a DigComp2.1 öt kompetencterületből áll:

- alapvető információs műveltség,
- digitális kommunikáció és az együttműködés,
- digitális tartalom létrehozása,
- biztonság,
- problémamegoldás (*Carretero et al.*, 2017).

A PÉNZÜGYI KULTÚRA DIMENZIÓINAK CSOPORTOSÍTÁSA

Forrás: saját szerkesztés

Vizsgálatomban e kompetenciaterületek közül azokat vettem górcső alá, amelyek a pénzügyek intézése területén fontossá válnak az egyén számára.

Digitális kompetenciák a pénzügyek területén

Pénzpiaci tranzakcióink elektronikus lebonyolítása során szükségünk van a pénzügyi ismereteken túl a digitális kompetenciákra, amelyek a mai pénzügyi műveltség megkerül-

hetetlen alkotóelemei. A következő kompetenciák lehetnek fontosak a pénzügyi tranzakciók lebonyolítása során.

Alapvető információs műveltség, ezen belül:

- böngészés, keresés és szűrési adatok, információ és digitális tartalom – megta-
karítási módzatok, hitelfajták keresése, saját helyzetnek megfelelő szűrési feltételekkel;
- az adatok, információk és digitális tartalom értékelése – a megtalált információk értékelése a jelen anyagi helyzet figyelembevételével;

- az adatok, információk és digitális tartalom kezelése – az adatok rendszerezése pénzügyi döntés előtt.

Digitális kommunikáció és az együttműködés:

- interakció a digitális technológiák között – különféle felületeken fellelt pénzügyi információk tárolása, csoportosítása, összegzése szoftverek, mobilapplikációk segítségével;
- együttműködés a digitális technológiákon keresztül – *peer-to-peer* (közvetítő intézmény nélküli) fizetés, *crowdfunding* (közösségi finanszírozás).

Biztonság:

- a gazdasági világválság bekövetkezte után sok esetben megrendült a bizalom a pénzügyi szolgáltatásokban, intézményekben; a globalizáció és a digitalizáció újfajta veszélyeket generált a pénzügyek területén is. Az eszközök és adatok védelme szorosan összefügg, hiszen az eszközök illetéktelenekkel szembeni megóvása egyben személyes és pénzügyi adataink biztonságát is szavatolja.

A pénzügyi eszközök kompetens alkalmazásának vizsgálata során a hazánkban is elterjedt digitális kompetencia kifejezést használtam. Ebbe a fogalomba beletartozónak tekintem a folyamatos alkalmazkodást az új technológiákhoz, a pénzügyek területén a kritikus, etikus alkalmazást. Tanulmányomban a DigComp2.1 által felsorolt dimenziók közül a pénzügyek intézésével kapcsolatban az adat- és eszközbiztonság, az információszerezés és tájékozódás, illetve a kommunikáció és együttműködés kategória területein elért eredményeket vizsgáltam demográfiai jellemzők mentén, valamint összefüggésüket a digitális szolgáltatások ismeretével és használati gyakoriságával.

CÉLKITŰZÉS

Lakossági felmérés során vizsgáltam a válaszadók pénzügyekben való jártasságát, digitális kompetenciáit, valamint kiemelt digitális

pénzügyi szolgáltatások ismeretét, alkalmazási gyakoriságát; összefüggésben demográfiai tulajdonságokkal és pénzügyi infrastruktúrális hozzáférési jellemzőkkel. A nemzetközi felmérések azt mutatják, hogy a pénzügyi ismeretek területein a férfiak tudásszintje általában magasabb, mint a nőké, a magyar lakosság esetében ez nem szignifikáns különbség. Feltételeztem, hogy a digitális kompetenciák terén sem teljesítenek jobban a férfiak a nőknél. A pénzügyi szolgáltatások igénybevételéhez szükséges volt a banki infrastruktúra fizikai elérhetőségére; a digitalizáció előre törésével az online tranzakciók már nem feltétlenül követelik ezt meg. Kutattam a digitális pénzügyi eszközök ismerete, használati gyakorisága és a válaszadók társadalmi-gazdasági helyzete (életkor, végzettség, jövedelmi helyzet, lakóhely) közötti összefüggéseket. Az elektronikus pénzügyi szolgáltatások használatához kell bizalom a szolgáltatók felé, hiszen fizikailag nem jelennek meg a termékek; kutattam a készpénzes és a digitális fizetési módokat választásának motivációt.

A lakossági felmérés körülményei, módszerek

A felmérés 2019 nyarán zajlott, az általam készített, a KSH kérdezőbiztosai által felvett kérdőív válaszadóinak reprezentativitását egy kapcsolódó lakossági adatgyűjtéssel való párhuzam biztosította.

A lekérdezés során a digitális pénzügyi termékek igénybevételéhez szükséges technikai és személyi feltételek kerültek előtérbe, valamint ezen szolgáltatások ismerete, használata.

A különféle témakörökbe tartozó, pénzügyi tudással összefüggő és digitális kompetenciákra vonatkozó kérdéseket kategóriákba soroltam (például megtakarítások és biztosítások, illetve adat- és eszközbiztonság). A helyes válaszok számát elosztva a csoportba tartozó kérdé-

sek maximális számával, az adott terület teljesítési arányszámait kaptam, ezáltal a témákban való jártasságok összemérhetővé váltak. A teljesítményeket demográfiai csoportonként, illetve digitális pénzügyi termékek használatával összefüggésben vizsgáltam.

Két ismérvváltozat esetén kétmintás t-próbával, több esetben varianciaanalízissel hasonlítottam össze az egyes csoportok arányszámait. A számítások során az alkalmazott módszerek között szerepelt kereszttábla-elemzés, khi-négyzet-próba és Fisher-teszt, 1 vagy 5 százalékos szignifikanciaszint mellett, valamint kapcsolatszorossági mutatók számítása (Spearman's rho; Pearson R). A papíralapon beérkezett kérdőívek információinak rögzítését Excel-program segítségével hajtottam végre, az adatok feldolgozásához az Excel, illetve az IMB SPSS Statistics 26-os verzióját alkalmaztam.

AZ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

Elsőként a pénzügyek intézése során tanúsított viselkedést befolyásoló kompetenciákat vettem górcső alá, majd a digitális eszközökkel bíró válaszadókra vonatkozóan a pénzügyekkel kapcsolatos digitális kompetenciák vizsgálata következett. A pénzügyi magatartás egyik fokmérője, hogy a rendelkezésre álló szolgáltatásokat milyen mértékben használják az ügyfelek, az erre vonatkozó számítások eredményeit is tartalmazza a tanulmány néhány demográfiai jellemző mentén.

A pénzügyi magatartás és a kapcsolódó részkompetenciák

Az OECD 2010. évi felmérésének pénzügyi ismeretekkel kapcsolatos részében a megfelelőnek tartott 75 százalékos eredményt a magyarok 69 százaléka érte el, ami abban az évben

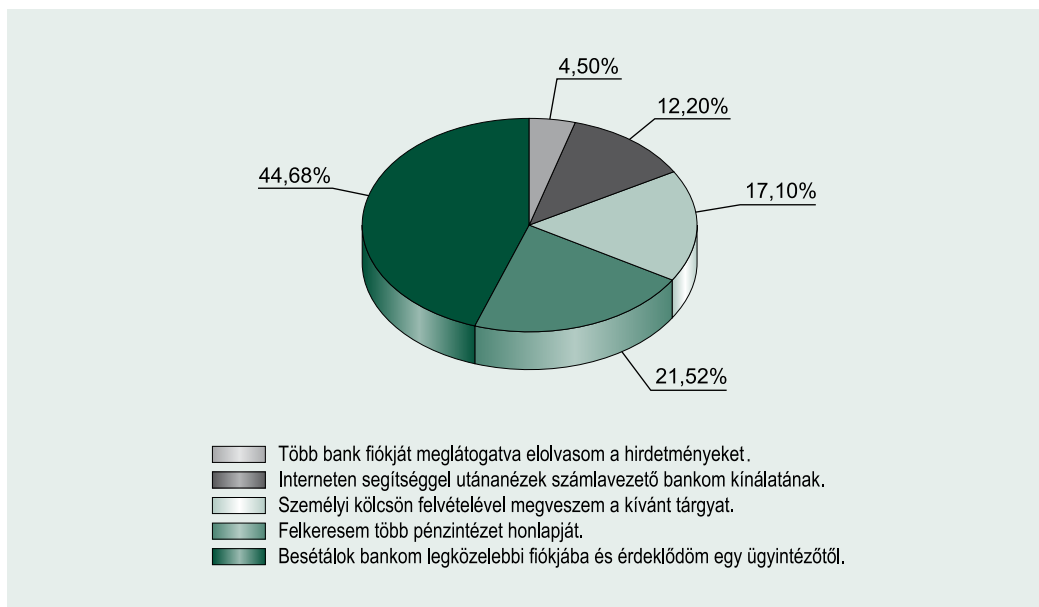
a legjobb volt. 2015-ben a vizsgált országokban a minimálisan elvárt szintet (71 százalék) a válaszadók 56 százaléka tudta teljesíteni, míg hazánkban ez az arány kissé magasabb (60 százalék) volt. A nemek között jellemzően statisztikailag releváns különbség volt tapasztalható a férfiak javára, a nőket 10 százalékponttal megelőzték 61 százalékos teljesítményükkel, azonban hazánkban nem szignifikáns a különbség (61 és 58 százalék). A 2010. évi OECD-jelentésben még pénzügyi magatartás terén a maximális pontszám 54,4 százalékát érték el a magyar megkérdezettek, ezzel utolsó előtti helyre kerülve; öt évvel később már a se-reghajtó szerepét töltötte be hazánk a rangsorban 47,8 százalékos teljesítménnyel; a minimálisan elvárható szintet a magyar válaszadók 25 százaléka érte csak el (Potóczki, 2017).

A lakossági felmérésben elkülönítettem a tájékozódás céljai – megtakarítás elhelyezése és hitel felvétele – szerint 515 feleletet. Az ügyletek megvalósításához kapcsolódó információszerzés kapcsán a nemzetközi vizsgálatban a hazai lakosság még alapvetően saját pénzügyintézeteinek ajánlatait törekedett megismerni. A betéti lehetőségekkel kapcsolatos tájékozódás módjáról kapott vélemények szerint a válaszadók legnagyobb hányada saját pénzügyintézetükhöz ragaszkodott; előnyben részesítették a bankjuk által nyújtott megtakarítási lehetőségeket (2. ábra).

A válaszadók közel ötöde vetette csak össze több pénzügyintézet megtakarítási ajánlatát. A digitális befektetési eszközzel is rendelkezők körültekintőbben, esetleg elektronikus módozatokat is igénybe véve jártak el a pénzügyi termékek kiválasztásánál.

A hitelekkel kapcsolatos tájékozódást elkerülte a válaszadók 19,2 százaléka, és inkább lemond egyéb szükségletekről. A hitelek kiválasztásánál a válaszadók nagyobb gondot fordítottak az információk összegyűjtésére, több pénzügyintézet kondícióit is hajlandók voltak összehasonlítani. Az önállóan és a szemé-

A VÁLASZADÓK MEGOSZLÁSA A MEGTAKARÍTÁSSAL KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓSZERZÉS MÓDJÁRÓL ADOTT VÁLASZOK ALAPJÁN (%)

Forrás: saját számítás

lyes segítséggel megszerzett adatok nem digitális feldolgozást a nyilatkozók közel fele választotta. Az Excel nyújtotta lehetőségeket 32 százalék használta ki, teljes önállósággal a válaszadók több mint ötöde oldaná meg a hitelfeltételekről való tájékozódást, míg a megtakarítások kezelésénél nagyban saját bankjuk kínálatára támaszkodtak (a válaszadók 56,9 százaléka).

A kompetenciák nagyon fontos köre a biztonságra való törekvés, amely kiterjed az eszközök és adatok megóvására egyaránt. Előbbit az eszközök megnyitásakor használatos védelmi funkciók meglétével vizsgáltam. A megkérdezettek közel 40,0 százaléka valamilyen alakzat megadása után tudja használni készülékét, vagyis egy nem túl erős biztonsági hálót biztosító módot alkalmazott. A teljesen egyedinek számító ujjlenyomat-olvasó és arcfelismerő funkcióval a válaszadók hatoda védte

eszközét; alig több mint negyedük a módozatok kombinálásával igyekezett erősebb oltalmat biztosítani illetéktelenekkel szemben. A kérdésre felelők hetedének nincs arra garanciája, hogy akár személyes adataikhoz ne férjen hozzá bárki jogosulatlanul.

A biztonsági kompetenciák másik ága az adatok megóvásához köthető. Az általános adatvédelem fontosságának vizsgálatokor három állításról kellett eldönteni, hogy a válaszadó magára igaznak vagy hamisnak tartja a tartalmat.

a Telefonos ügyintézés során megadom személyes adataimat a szolgáltatóval kötött szerződésben rögzített, az ügyintéző által beolvasott ellenőrző kód helyessége esetén.

b Mindenhol ugyanaz a PIN-kódom és a belépési jelszavam.

c Közösségi oldalakra posztolom, hogy éppen mikor és hol nyaralok.

A telefonon történő adatok megadása esetén a megkérdezettek 11,8 százaléka nem tudott dönteni arról, hogy mit válaszoljon; 53,2 százalék gondolta úgy, hogy biztonságos ez a szolgáltatókkal szerződésben lefektetett eljárásrend. Míg az első megállapítás független az elektronikus eszközök használatától, a következő kétőnek van köze a digitalizációs vívmányokhoz. Egy esetleges hackertámadás sok esetben könnyen fel tudja deríteni a belépési azonosítókat, és ha a felhasználó minden platformon ugyanazokat használja, bizalmas és fontos adatok juthatnak illetéktelenek tudomására. A digitális eszközökkel rendelkezők 90 százaléka tisztában volt ezzel, mert a második, adatvédelemmel kapcsolatos kérdésre a nem feleletet választotta. Nem csak az adatok, hanem személyes életterünk, ingóságaink is veszélyben foroghatnak, ha olyanok is értesülhetnek arról, hogy a lakásunk esetleg több napig is üres, akik rossz szándékkal gyűjtik az efféle információkat. A digitális eszköz tulajdonosainak 85,7 százaléka a témakörhöz kapcsolódó harmadik kérdésre nemmel válaszolt. Az adatvédelemmel összefüggő kompetenciák terén a megkérdezettek harmada teljeskörűen, 76,5 százaléka nagyrészt jártasságot mutatott a megadott kijelentések kiválasztása alapján. Az általános adatbiztonsági szekcióban az egyének 12,8 százalékatól, a pénzügyi területen közelítőleg ötödétől állt távol ez a terület: vagy nem tudtak felelni, vagy helytelen volt a reakciójuk.

Meglehetősen szenzitívnek számítanak pénzügyi adataink, ezért ezek védelme fokozott és folyamatos odafigyelést igényel. A döntések a következő három állításról ennek a tördésnek a felmérésére szolgáltak.

d Bankkártyám PIN-kódját egy cédulára felírva őrzöm a pénztárcámban a kártya mögött.

e Vásárlásaimról és készpénzfelvételeimről kapok értesítő SMS-t.

f Elektronikus úton történő megkeresésre semmilyen körülmények között nem adom meg bankkártyám számát és PIN-kódját együtt.

A bankkártyával rendelkező egyének 93,9 százaléka tudta, hogy nem biztonságos a kártya mellett tartani a használathoz szükséges kódot, hiszen ezek elvesztésekor a megtalált adatok ismeretében a kapcsolódó számláról bárki tud költeni. Ezért is szerencsés, ha tranzakcióinkról kapunk üzenetet, mert egy esetleges illetéktelen kártyahasználat esetén a megmaradt egyenleg védelmében azonnal letiltható a kártya. Ezt a biztonságot (is) támogató SMS-szolgáltatást a banki termékkel és digitális eszközzel is rendelkezők közel fele (49,8 százaléka) vette csupán igénybe. Digitális eszközöket nélkülöző, de billentyűzettel ellátott mobiltelefon és a kapcsolódó pénzügyi szolgáltatásokat használók mindössze 12,1 százaléka kapott üzenetet banki tranzakcióiról. Ezen válaszadók közel háromnegyede 60 év fölötti, a nemek aránya megegyezik, viszont négyötödüknek nincs még középiskolai végzettsége sem. Az adatbiztonsággal összefüggő utolsó kérdés esetén a válaszadók 90 százaléka nem adná meg egyszerre a bankkártya számát és PIN-kódját.

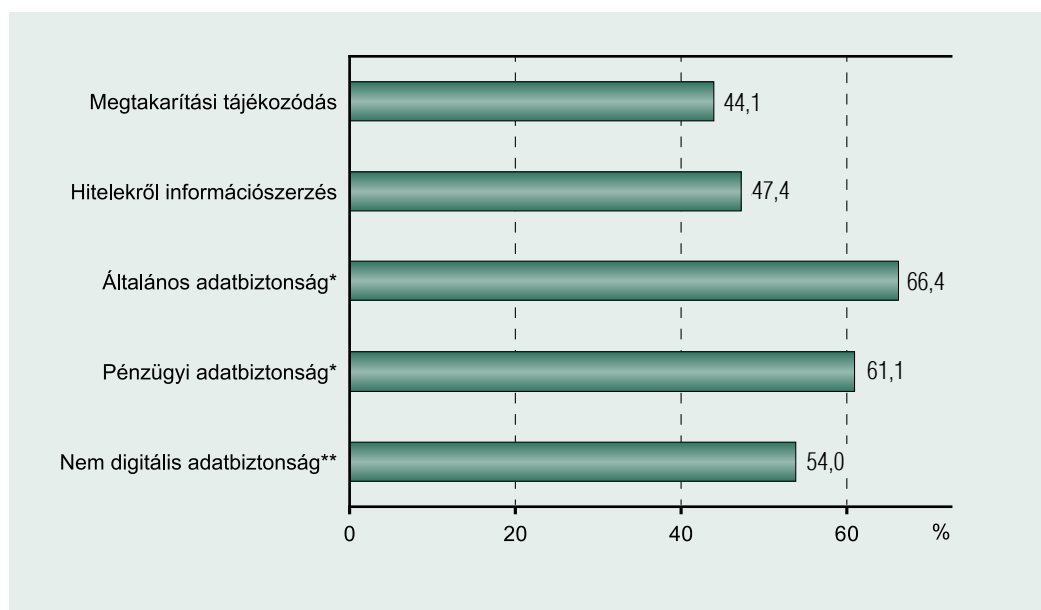
Az adatbiztonság területén a kérdések két csoportra osztásával elkülönítettem az elektronikus eszközökhöz nem feltétlenül kötődő kérdéseket, amelyek az általános adatbiztonság területéről: a.); a pénzügyi adatbiztonság területéről: d.); e.) szólnak. Ezen kérdésekre kapott válaszok szerepelnek a „Nem digitális adatbiztonság” kategóriában.

Leggyengébb eredmény a megtakarítási tájékozódás terén született (3. ábra), az adatok védelmének fontosságával a válaszadók több mint fele tisztában van, de ez még mindig alacsony aránynak mondható.

A kompetenciateljesítmények területein tapasztalható, hogy nincs szignifikáns különbség a férfiak és nők eredménye között; a fiatalabb, képzettebb, magasabb jövedelmű, jellemzően szellemi foglalkozást űző csoportok magasabb teljesítményt nyújtottak.

A válaszok régiónkénti vizsgálata azt mutatja, hogy alapvetően észak-keleten teljesített-

A PÉNZÜGYI RÉSZKOMPETENCIÁK TELJESÍTÉSE TERÉN ELÉRT ÁTLAGOS EREDMÉNYEK (%)

Megjegyzés: *digitális és nem digitális adatbiztonsági kérdésekre adott válaszok alapján

**nem kell hozzá digitális eszköz [általános adatbiztonsági kérdésből: a), pénzügyi adatbiztonsági kérdésből: d), e)]

Forrás: saját számítás

tek leggyengébben a kompetenciák terén, de a keleti országrész lemaradása a nyugatihoz képest is érezhető. A település típusainak vizsgálatba vonásával az derült ki, hogy az adatok biztonságának megvalósítási módjaival Budapesten inkább tisztában voltak, mint a megyei jogú városokban és az egyéb településeken. A megtakarítási információgyűjtés és a pénzügyi adatvédelem kompetenciáinak terén a főváros és a megyei jogú városok lakosai jobb eredményeket értek el a kisebb településeken élőknél. A városlakók nem teljesítettek eltérően az eszköz- és általános adatbiztonság területén, viszont a nem digitális adatvédelemben előnyt szereztek a községekben élőkkel szemben, és a többi kompetenciájuk némileg meghaladta a nem városiakét. Felmerült, hogy ez összefügghet esetleg az urbanizációt jellemző kedvező banki ellátottság hatásaival. A megtakarítások-

kal kapcsolatos kompetencia esetében a településükön bankfiókkal rendelkezők 12,3 (95 százalékos megbízhatósággal 4,6–20) százalékpontos előnyt értek el, viszont a nem digitális adatbiztonságban 6,1 százalékpontos (5,3–18; 95 százalékos megbízhatósági szinten) hátrányt szenvedtek el, a többi kategóriában nem volt szignifikáns eltérés. Az ATM-et helyben is használni tudók csak az általános adatbiztonsági kompetenciák teljesítésében nem tértek el a többiektől, egyéb területeken eredményesebbek voltak, mint a pénzügyi berendezést nélkülözni kényszerülők.

A saját pénzügyi termékek birtoklása, a szolgáltatások igénybevétele is meghatározza, hogy a kompetenciák területén milyen eredményeket értek el a válaszadók. A bankkártyával rendelkezők a pénzügyi adatvédelem terén kimagaslóan, 76,9 százalékponttal (95 százalékos

megbízhatósági szint mellett 74,8–79,1) jobb eredményt értek el az ezen pénzügyi terméknek híján levőknel, és a közüzemi díjak fizetésénél valamilyen digitális módozatot alkalmazók ugyanezen a téren előzték meg legnagyobb mértékben (31,1 százalékpont, 95 százalékos megbízhatósági szinten 25,4–36,8) a többi válaszadót. A háztartási költségvetést készítők a hitelkondíciók felderítésében voltak jobbak (18,8 százalékpont, 11,7–25,9 95 százalékos megbízhatósággal) a bevételeiket és kiadásait folyamatosan nem követőknel.

Az előzőekben felmért területekhez képest a kommunikáció és együttműködés kategóriában eltérő eredmények születtek. A pénzügyi döntéseket a témában perszonális interakció nélkül meghozók (magukat „elég okosnak” tartók) pénzügyi ismeretei egyáltalán nem voltak jobbak azokénál, akik egyéb feleletet jelöltek meg, tehát észszerű lehetne más személyek információinak (is) a figyelembevétel a pénzügyi döntések meghozatalánál. A tájékozódó, de a felmerült kérdéstről személyes kommunikációban részt nem vevők a csoport közelítőleg felét (47 százalék) fedik le. Az egyéni pénzügyi tanácsadás – az információk forrásának megjelölése nélkül – közel 35 százaléknak fontos. Digitális eszközt, platformot a kérdésben nyilatkozók alig több mint 10 százaléka használ és a digitális kommunikációs tér önálló használatának aránya elenyésző (1,2 százalék), bár ezen a fórumon gyorsan és nagy számban lehet esetleg támogatást kapni, tapasztalatokat cserélni a pénzügyi döntések kivitelezése előtt.

A kommunikáció és együttműködés digitális kompetencia terén átlagosan 37,5 százalékat értek el a megkérdezettek (95 százalékos megbízhatósági szint mellett 35,8–39,3), ami az eddig tapasztalt legalacsonyabb teljesítmény a részkompetenciák szegmenseiben; valamint a többi változóval mért összefüggések is különböznek az eddigiektől. A pénzügyekkel kapcsolatos digitalizációs együttműködés valamilyen formáját (legtöbb „pontot érő” feleletek) választók

a minta 2 százalékát sem érték el. Az idősebbek, a kevésbé iskolázottak, az alacsonyabb jövedelműek voltak hajlandók tanácsot kérni és elfogadni másoktól, ezt azonban inkább személyesen tették. A feleleteknél megjelent nagyfokú önállóságra való törekvés miatt a perszonális interakciók és a digitális együttműködés kevésbé fontos a válaszadók számára.

Vizsgáltam a pénzügyi eszközök birtoklásának, használatának hatását a kompetenciák terén való teljesítésre. A digitális megtakarítással rendelkezők minden területen jobb eredményeket értek el. A közüzemi díjakat elektronikus úton fizetők előnyét a bankkártyát használóké meghaladja, legnagyobb mértékben a pénzügyi adatbiztonság esetén (átlagosan 76,9 százalékponttal, 95 százalékos megbízhatósági szinten 74,8–79,1). A különböző településtípusokon élők kompetenciaeredményei nem minden területen térnek el: a kommunikáció, a hitelekkel való tájékozódás és az eszközvédelem témakörökben feltett kérdésekre adott helyes válaszok aránya szignifikánsan azonosnak tekinthető az eltérő méretű településeken élők esetében. Számtottevően magasabb teljesítményt nyújtottak a nagyobb lélekszámú helységek lakosai a megtakarítás, az általános és a pénzügyi adatbiztonság szegmenseiben, legkevésbé jó eredményeket a községekben élők értek el.

Az eddigiek során az összes megkérdezett feleletei kerültek a vizsgálatba a kompetenciák elemzése során. A következőkben az elektronikus eszközökkel rendelkező válaszadók digitális kompetenciáit és a digitális lehetőségek kiaknázását vettem górcső alá.

A digitális eszközökkel rendelkezők pénzügyi szolgáltatásokhoz kapcsolódó digitális kompetenciáinak szintje

A válaszadók közel ötöde (16,5 százalék) nem rendelkezik olyan digitális készülékkel, amellyel pénzügyi tranzakciókat is bonyolíthatnak,

viszont 41,4 százalékuk kettő és majdnem negyedik (23,9 százalék) három vagy négy eszközt birtokol.

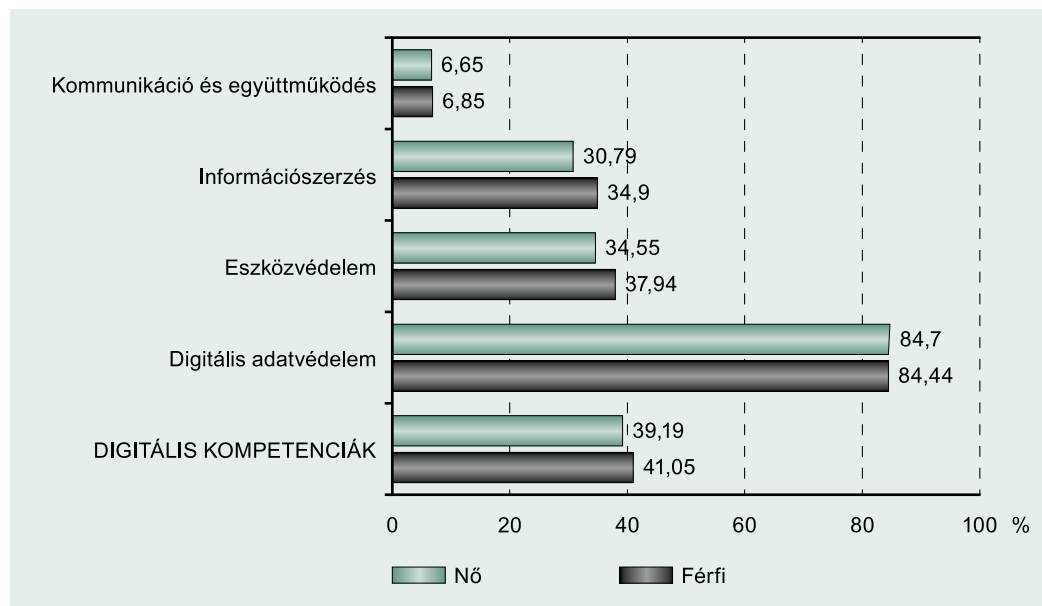
Az eszközbiztonsággal összefüggő jártasság felméréséhez az összes kapcsolódó kérdésre adott választ bevontam a számítások során. A megtakarítással és hitelkondíciókkal összefüggő tájékoztató kérdéseket az információszerzés kategóriába tömörítettem. Itt és a kommunikáció és együttműködés digitális kompetencia terén a segítséggel és a digitális módszereket önállóan alkalmazók értek el jobb eredményt. Az adatbiztonsági kategóriába a digitális eszköz segítségével megoldható kérdések jöhettek számításba [A pénzügyi magatartás és a kapcsolódó részkompetenciák alfejezetből az általános adatbiztonságnál: *b*), *c*); pénzügyi adatbiztonság esetén *f*)]. A négy kategória átlagából képeztem az együttes digitális kompetencia teljesítési mutatójának értékét.

A digitális kompetenciák négy részterületének átlagaként kapott 40 százalékos mutatószám nem mondható magasnak (4. ábra). Erősen csökkenti a főátlag értékét a digitális kommunikáció és együttműködés kategóriában elért eredmény. Ez annak köszönhető, hogy az eszközzel rendelkezők (430 fő) 12,1 százaléka nyilatkozott csak úgy, hogy kommunikál pénzügyeiről digitális platformokon, közel 90 százalékuk ezt bevallotta csak segítséggel tudja végrehajtani.

A digitális adatvédelem az elektronikus készülékeket alkalmazóknál kiemelten jó szintű. Vélhetően ez abból is adódik, hogy a vizsgált szegmensben a három kérdésből kettő pénzügyi termékhez kapcsolódott, és tudvalevő, hogy a szolgáltató intézmények fokozottan ügyelnek arra, hogy ügyfeleik szenzitív adatai ne kerüljenek illetéktelenek tudomására, és a biztonsági protokollok szigorú betartására.

4. ábra

A DIGITÁLIS KOMPETENCIÁK TERÜLETEIN ELÉRT ÁTLAGOS EREDMÉNYEK (%) NEMEK SZERINT

Forrás: saját számítás

ra kötelezik partnereiket. A digitális szolgáltatásokat eszközeiken használók teljesítménye az adatvédelmi területen közel 20 százalékponttal jobb a teljes megkérdezetti körhöz viszonyítva.

A digitális eszközök biztonságát a tulajdonlók kétharmada vagy nem, vagy a leegyszerűbb (jelszó, alakzat belépéskor – ami sok esetben „népszerű” karaktersorozatból vagy könnyen megfejtethető vonalkombinációból áll) eljárással védte; ezek a vizsgálatban alacsony „pontértéket” kaptak. A biztonságosabb módokat (ujjlenyomat-, vagy arcfelismerés, esetleg ezek kombinációja) a digitális eszközök tulajdonosainak harmada választotta.

A pénzügyi információk digitális úton történő gyűjtését az eszközzel bírók közel 40 százaléka alkalmazta. Mind megtakarítások, mind hitelek feltérképezése esetén a többség (a módozatot választók 63,6 és 70,3 százaléka) önállóan – több pénzintézet honlapjáról, online szolgáltatások igénybevitelével, információk összevetésével – szerzi be a hiányzó pénzügyi információkat.

A digitális kommunikáció és együttműködés a pénzügyek területén még a megfelelő eszközökkel rendelkező egyéneknek sem tartozott rendszeres tevékenységéhez. Vagy a nagyfokú önállóság, vagy a személyes segítségkérés, támogatás jellemző a megkérdezettekre, mielőtt pénzügyi tranzakcióikat végrehajtják.

A férfiak és a nők digitáliskompetenciaszintje szignifikánsan nem tért el részterületenként sem (4. ábra). Az eszközvédelem terén nem volt differencia a különféle településtípusokon. Az együttes digitális kompetenciák tekintetében a községekben élőknel a fővárosiak jobban teljesítettek; az információgyűjtésnél a megyei jogú városokban lakók is szignifikáns előnyre tettek szert az egyéb települések népességével szemben; adatbiztonság területén pedig csak ez utóbbiak voltak jobbak náluk, a fővárosiak nem. A városi emberek – a település méretétől függetlenül – magasabb digitális kompetenciával rendelkeztek; a tájé-

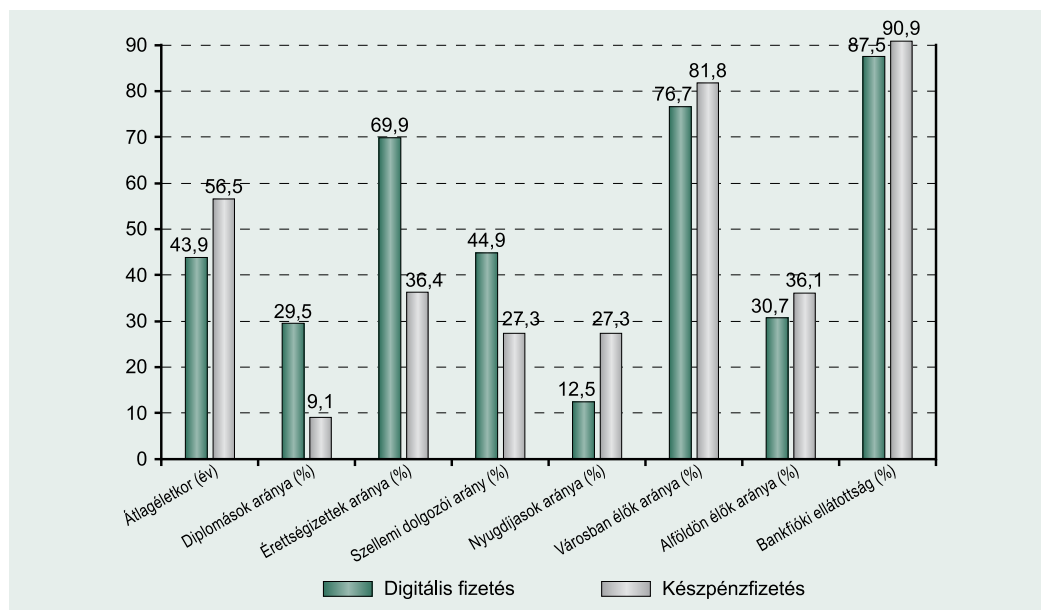
kozódásban volt maximális a vidékiek hátránya (12,4 százalékpont, 9 százalékos megbízhatósági szinten 4,8–20). A földrajzi vizsgálat eredménye szerint a budapesti és a dunántúli populáció kompetenciaszintje szignifikánsan pozitív irányban tért el az alföldiekétől, vagyis a keleti-nyugati, központ-periféria megosztottság itt is tapasztalható, mint annyi más társadalmi-gazdasági tényező esetén.

A digitális pénzügyi szolgáltatások használata

A pénzügyi termékek közötti választást a racionális indokok mellett sok szubjektív tényező is befolyásolja, például a bizalom. A készpénzes és a digitális fizetési módok esetében felsorolt motivációs tényezők rangsorai alapján megállapítható, hogy a készpénzt biztonságosnak tartóknál csak a digitális pénzügyi szolgáltatások iránt bizalmatlanságot érzők átlagéletkora magasabb, utóbbiaknak legnagyobb hányada (42,2 százalék) nyugdíjas és harmaduk községekben él; ez utóbbi két csoport használja nagy arányban arra is a készpénzfizetést, hogy kövesse kiadásait. A digitális fizetési módokat választók közel fele azok biztonságosságát tette első helyre, átlagéletkoruk a bizalmatlanokénál 14,3 évvel alacsonyabb, jellemzően magasabb az iskolai végzettségük és a jobban jövedelmező szellemi munkakörökben dolgoznak (5. ábra).

Lakossági folyószámla birtoklásáról a válaszadók 83,5 százaléka nyilatkozott pozitívan, bankkártyája a megkérdezettek 79,4 százalékának van, a hitelkártya kevésbé elterjedt (13,0 százalék). Ezekkel a pénzügyi termékkel jellemzően a 21 és 60 év közöttiek rendelkeznek, a birtoklók arányában nincs szignifikáns eltérés a férfiak és a nők között. Bár a válaszadók 16,5 százaléka nem rendelkezik folyószámlával, az egyének 21,6 százaléka kizárólag készpénzben kapja járandóságát, 5,7 százaléku-

A DIGITÁLIS ÉS KÉSPÉNZES FIZETÉSI MÓDOKAT BIZTONSÁGOSNAK TARTÓK JELLEMZŐI

Forrás: saját számítás

nak számlára és kézbe is érkezik az összeg. Az eltérés oka lehet, hogy egyrészt a folyószámlával nem rendelkezők nagy hányada 65 éves vagy annál idősebb (44,71 százalék), másrészt 48,2 százalékuk nyugdíjas, míg a számlát birtokló egyének háromnegyede aktív korú, 21 és 60 év közötti. Jellemzően sok munkáltató az alkalmazottak járandóságát folyószámlára utalja, míg a nyugdíjak esetén módon való érkeztetése kevésbé elterjedt. Az összes válaszadó 47,6 százaléka választott egyáltalán valamilyen digitális (nem csekk és készpénz) fizetési módot közüzemi számláinak kiegyenlítése során, a városokban ez a válaszadók valamivel több, mint a fele (51,6 százalék), azonban a községekben az arány csak 37,2 százalék. E területeken a nemek rátái közötti eltérés nem szignifikáns.

A pénzügyek területén megvalósuló digitalizáció újabb és újabb szolgáltatásokat eredményez, amelyek közül a következők is-

meretét, illetve használatának gyakoriságát vizsgáltam:

- Telebank – telefonos banki szolgáltatás,
- Netbank – internet segítségével működő banki szolgáltatási platform,
- Mobilbank – mobiltelefonos banki szolgáltatás lakossági bankkártyával rendelkező ügyfelek részére,
- Paypass – érintőkártya,
- Mobilfizetés – mobil eszközbe digitalizált bankkártya,
- Mobil pénztárca – az eredeti kártyaszámból egy titkosított kártyaszám (token) generálódik, amit a mobiltelefon tárol; és ezzel csak egyszer lehet fizetni. A token biztosítja, hogy ne lehessen „lehallgatni” a tranzakciót, és a fizetéshez nincsen szükség élő netkapcsolatra sem.

A Covid-járvány előtt felmért szokások azt tükrözik, hogy a válaszadók 6,4 százaléka számára mindegyik vizsgált digitális pénz-

ügyi szolgáltatás ismeretlen volt, 9,7 százalékuk még soha egyetlen eszközt sem használt ezek közül. Az összes válaszadó körében is legelterjedtebb a paypass (54,9 százalék alkalmazza), ezt a digitális eszközökkel rendelkezők közel kétharmada használja; utóbbiak körében közel ilyen elterjedtségű a netbank, de csak egyharmaduk használja gyakran. A mobiltelefonos applikációk már kevésbé voltak ismeretek és elterjedtek 2019 nyarán; ezeket, illetve a telebank szolgáltatást a megkérdezettek több mint fele sohasem használta (lásd 6. ábra).

A nemek között – akár a digitális kompetenciák terén – nincs szignifikáns különbség a használati arányban az egyes digitális pénzügyi termékeknel. A végzettség és a lakóhely (régió, illetve településtípus) „együtt mozgását” jellemző korrespondencia-analízis alátámasztotta, hogy a kisebb településekről a magasabb iskolai végzettségű egyének elvándorolnak.

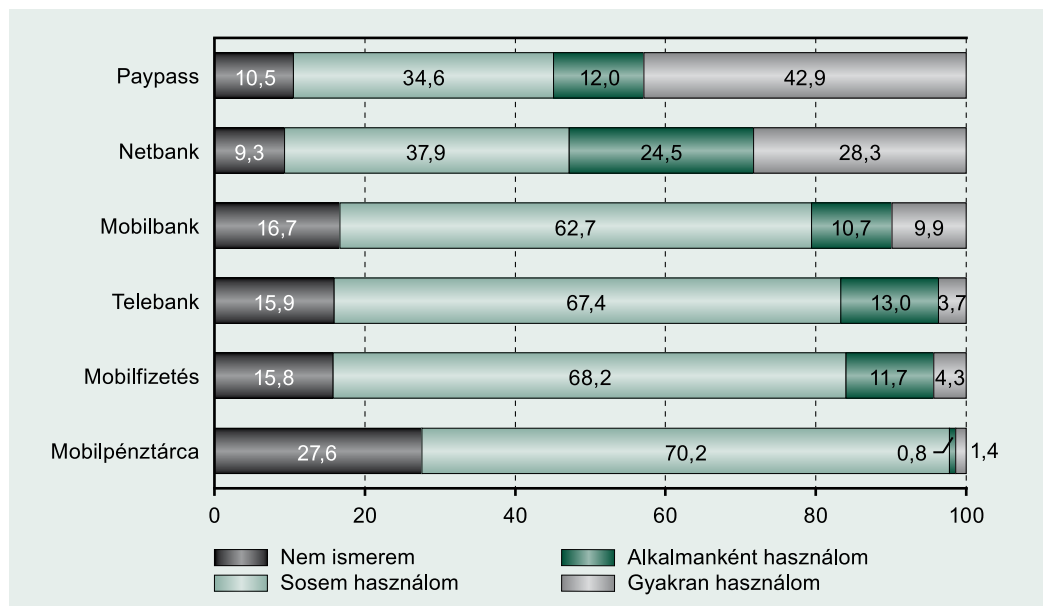
A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők alapvetően jobban teljesítettek tudás- és kompetenciafelmérésen, ezért nem meglepő, hogy a városokban magasabb a pénzügyeket különféle digitális termékek használatával lebonyolítók rátája a községekben élőkhöz képest (7. ábra). A paypass és a netbank elterjedtsége a teljes mintára vonatkozóan meghaladja az 50 százalékot, de a községekben a városokhoz képest a ráta e két szolgáltatás esetében tíz százalékpontnál nagyobb negatív eltérést mutat.

A digitális szolgáltatásokat gyakrabban igénybe vevők digitális kompetenciái szignifikánsan jobbak a többiekénél, nagyobb városokban élnek, jellemzően fiatalabbak, magasabb iskolai végzettségük által magasabb jövedelemmel rendelkeznek (8. ábra).

A netbank és a paypass gyakori alkalmazása mellett a fiatalok a mobilbankot, a magasabb

6. ábra

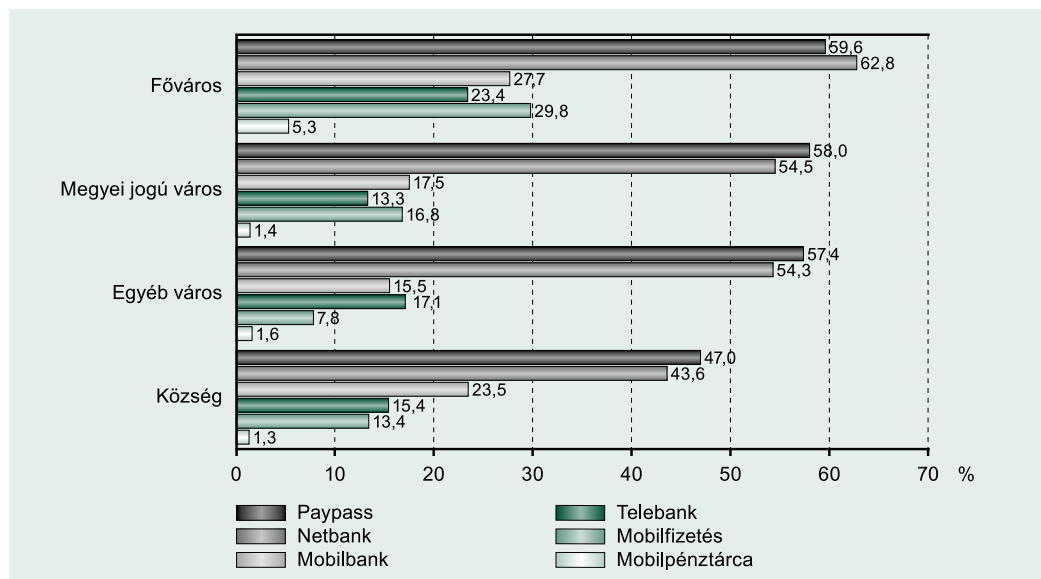
A KIEMELT DIGITÁLIS PÉNZÜGYI SZOLGÁLTATÁSOK ISMERETÉNEK, HASZNÁLATÁNAK GYAKORISÁGAI AZ ÖSSZES VÁLASZADÓ KÖRÉBEN (%)

Forrás: saját számítás

7. ábra

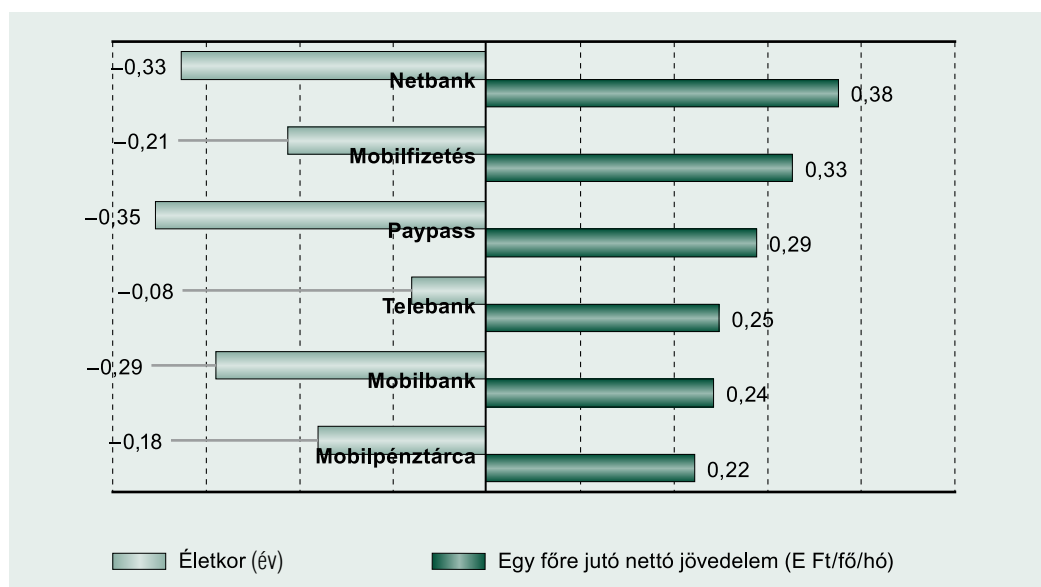
A KIEMELT MODERN PÉNZÜGYI SZOLGÁLTATÁSOKAT HASZNÁLÓK ARÁNYA TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNT (%)

Forrás: saját számítás

8. ábra

A DIGITÁLIS PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK HASZNÁLATI GYAKORISÁGA, VALAMINT AZ ÉLETKOR ÉS A JÖVEDELMI HELYZET ÖSSZEFÜGGÉSEIT JELLEMZŐ KORRELÁCIÓS MUTATÓK

Forrás: saját számítás

keresetű egyének a mobilfizetést preferálják még; ők a digitális eszközökkel rendelkezők közel negyedét, illetve ötödét teszik ki.

A pénzügyi ismeretek magasabb szintje pozitív kapcsolatban áll a digitális kompetenciák terén elért eredményekkel (Spearman's rho 0,44 1 százalékos szignifikanciaszinten), ami szintén erősíti a képzetebbek előnyét a digitális pénzügyiacon való részvételben.

ÖSSZEZÉS

A pénzügyi műveltség általános feltételei közé tartozónak gondolom a digitális kompetenciákat, amelyek pénzügyi szolgáltatásokhoz kapcsolódó szintjének vizsgálata volt laossági felmérésem egyik célja.

A digitális pénzügyek lebonyolításához kapcsolódó információszerzés kapcsán a kutatásból kiderült, hogy míg a befektetések előtti döntésnél a válaszadók több mint fele alapvetően saját pénzintézetének ajánlatait figyelte (mint a nemzetközi felmérések eredményeiben), addig a hitelfelvételt megelőzően több bank kínálatát is tanulmányozta az egyének közel háromnegyede. A tájékozódás terén a helyes válaszok aránya nem érte el az ötven százalékot, azonban a kapcsolódó digitális-kompetencia-szint még ennél is alacsonyabb: a jó feleletek rátája egyharmad volt. A digitális információszerzés inkább a fiatalabb generációkra jellemző, azonban a mintába került személyek csaknem fele nyugdíjas, akik közül csekély mértékben mozognak otthonosan a digitális térben. Az idősebbek és az alacsonyabb végzettségűek – nagyrészt digitális eszköz nélkül, híján a magas szintű pénzügyi tudásnak és kompetenciáknak – kevésbé bíznak még a digitális fizetési módokban is, nemhogy a bonyolultabb elektronikus pénzügyi szolgáltatásokban, például a digitális tájékoztatásban. Számukra fontos a személyes tanácsadás; a fiatalabbak, a magasabb végzettségűek viszont

nagyfokú önállóságot mutatnak az információszerzésben, amit nagyobb arányban digitális csatornákon keresztül realizálnak. E két tényező magyarázhatja, hogy a pénzügyekkel összefüggő digitális kommunikáció és együttműködés nagyon alacsony szintű.

Az eszkozbiztonsági területen a jó válaszok aránya alig több egyharmad; ennek oka lehet, hogy bár általában védik eszközeiket a készülékekkel rendelkezők, ezt jellemzően a legegyszerűbb módszerekkel teszik. Az adatvédelem terén ötven százaléknál magasabb arányban választották ki a helyes választ az egyének. Az állítások egy része a pénzügyi adatbiztonsággal is összefüggött, talán emiatt is a digitális eszközökkel és pénzügyi termékekkel bírók értek el legjobb eredményt, mivel a pénzügyi szolgáltatók szigorú biztonsági protokollok betartását követelik meg ügyfeleiktől.

A kérdezettek közel négyötöde birtokol folyószámlát, majdnem ennyüknek bankkártyája is van; a megkérdezettek kevesebb mint fele egyenlíti ki elektronikus úton közüzemi számláit. Vásárlások során paypass-szolgáltatást a digitális eszközökkel rendelkezők közel kétharmada használt, körükben közel ilyen elterjedtségű volt a netbank. A mobilkészülékekkel összefüggő szolgáltatások voltak leginkább ismeretlenek, vagy kevésbé használtak; bár a magasabb jövedelemmel rendelkezők és a fiatalabbak preferálják a mobilfizetést és a mobilbankot. A városokban magasabb volt a pénzügyeket különféle digitális termékek alkalmazásával lebonyolítókat rátája a községekben élőkhöz képest.

A digitális szolgáltatások előnyeit élvező, jellemzően fiatal, magasabban képzett, átlagos vagy afölötti jövedelmet elérő, nagyobb városokban élő válaszadók digitális kompetenciái szignifikánsan magasabbak. Az iskolázottabb egyének vélhetőleg tágabb érdeklődési köre kiterjedhet a digitális innovációkra is. Az elektronikus úton történő, lényegre törő ismeretszerzés segítheti a szolgáltatásokkal

kapcsolatos tájékozódást, megkönnyítheti az elektronikus pénzügyi eszközök használata melletti döntést. A mindennapi pénzügyek elektronikus úton való megvalósítása kényelmes és prompt, ha kialakul a szolgáltatóval szembeni bizalom, ezek a tényezők motivációt jelenthetnek egyéb termékek előnyeinek kiaknázására, miáltal a kompetenciák is javulhatnak.

A Covid-járvány felgyorsította a digitális szolgáltatások penetrációját, amelynek egyik oka, hogy az emberek a fertőzéstől való félelem miatt igyekeztek kerülni a készpénzfizetést. A „kikényszerített” alkalmazás segíthet abban, hogy az elektronikus szolgáltatások nyújtotta kényelem megszokottá váljon; és serkentsen a felhasználókat a pénzügyek területén való alaposabb és körültekintőbb tájékozódásra.

Ehhez fontos a pénzügyi ismeretek elsajátítása, a megfelelő hozzáállás kialakítása, a jártasság fejlesztése és a digitális kompetenciák erősítése. A 2020-tól életbe lépő Nemzeti Alaptanterv (Kormány 5/2020. (I. 31.) több tantárgy esetében említi a pénzügyi világban való eligazodáshoz kellő tényezők fontosságát; valamint a szabadon tervezhető órakeret terhére van lehetőség pénzügyi tudás átadására. A rendelet a kulcsfontosságúnak tekinti a digitális kompetenciát, amelynek erősítése már alsó tagozattól elkezdődhet. Az ismeretek oktatása mellett az információk önálló digitális keresésének, kritikus értékelésének, összehasonlításának, felhasználásának nagy szerepet kell kapnia; lehetőleg az esélyegyenlőség biztosítása mellett a szükséges

eszközök rendelkezésre bocsájtásával. Célszerű lenne a két területet összekötni, és gamifikációs módszerekkel segíteni a gyerekek pénzügyi területen való eligazodásának fejlesztését.

A felsőbb szintű tanulmányok elvégzése után elvárható, hogy az egyén megértse a hazai és a nemzetközi pénzügyi folyamatok összefüggéseit, gazdaságossági szempontok alapján hozzon megalapozott döntéseket, kiemelten kezelje az öngondoskodás szerepét. A magasabb végzettséggel rendelkezők zöme digitális munkakörnyezetben dolgozik, számukra az elektronikus pénzügyi termékek használata a jövőben (is) nagy arányban evidencia lehet.

A közoktatás feladata, hogy az iskolát elhagyók alkalmasak legyenek pénzügyeik önálló intézésére. A pandémia az oktatásban is kikényszerítette a digitalizáció széleskörű alkalmazását. A pedagógusok nagy része egyre otthonosabban mozog a digitális térben, ezt érdemes tovább erősíteni, valamint elősegíteni, hogy a tananyagon kívüli élethelyzetekre – kiemelten a pénzügyek intézésére vonatkozóan – is nyújtson segítséget diákjaiknak, lehetőség szerint játékos módon. A közoktatásban dolgozók fokozott leterheltsége és egyre magasabb átlagéletkorából esetlegesen adódó alacsonyabb pénzügyi-digitális kompetenciája okán megfontolandó lenne utazó digitális-pénzügyi tanárok alkalmazása. Az általuk átadott tudás és a segítségükkel megerősített digitális pénzügyi jártasság tovább emelheti a lakosság elektronikus pénzügyi termékekbe vetett bizalmát, növelve a digitális szolgáltatások alkalmazási gyakoriságát. ■

JEGYZET

¹ A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósult meg.

IRODALOM

- BAY, C., CATASÚ, B., JOHED, G. (2012). Situating Financial Literacy Critical Perspectives on Accounting. 25 (2014) pp. 36–45, <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1201433/FULLTEXT01.pdf> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 2.)
- BERNHEIM, D. (1998). Financial Illiteracy, Education and Retirement Saving In Living with Defined Contribution Pensions. ed.: Olivia S. Mitchell, Sylvester Schieber, Philadelphia: *University of Pennsylvania Press* pp. 38–68, <http://pensionresearchcouncil.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2015/09/0-8122-3439-1-3.pdf> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)
- BOWEN, C. F. (2002). Financial Knowledge of Teens and Their Parents. *Financial Counseling and Planning*, Vol. 13, No. 2, pp. 93–102, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.631.362&rep=rep1&type=pdf> (letöltés dátuma: 2018. augusztus 13.)
- CÁMARA, N., TUESTA, D. (2014). Measuring Financial Inclusion: A Multidimensional Index. Working Paper, N 14/26 Madrid, September 2014, https://www.researchgate.net/publication/291356924_Measuring_financial_inclusion_a_multidimensional_index, (letöltés dátuma: 2019. július 25.)
- CARRETERO, S., VUORIKARI, R., PUNIE, Y. (2017). DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with Eight Proficiency Levels and Examples of Use. *Publications Office of the European Union*, [http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_\(online\).pdf](http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_(online).pdf) (letöltés dátuma: 2017. december 15.)
- GALLARDO-ECHENIQUE, E. E., DE OLIVEIRE, J. M., MARQUÉS-MOLIAS, L., ESTEVE-MON, F. (2015). Digital Competence in the Knowledge Society. *MERLOT, Journal of Online Learning and Teaching*, Vol. 11, No. 1, March 2015 https://www.researchgate.net/publication/273945449_Digital_Competence_in_the_Knowledge_Society, (letöltés dátuma: 2019. augusztus 15.)
- GODHE, A-L. (2018). Digital Literacies or Digital Competence: Conceptualizations in Nordic Curricula. *Media and Communication* (ISSN: 2183–2439) 2019, Volume 7, Issue 2, pp. 1–11, https://www.researchgate.net/publication/333532077_Digital_Literacies_or_Digital_Competence_Conceptualizations_in_Nordic_Curricula (letöltés dátuma: 2019. szeptember 11.), <https://doi.org/10.17645/mac.v7i2.1888>
- HILGERT, M., HOGARTH, J., BEVERLEY, S. (2003). Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior Technical Report, *Federal Reserve Bulletin*, pp. 309–322, <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)
- HUNG, A., PARKER, A. M., YOONG, J. K. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy. Working Paper, WR-708 September 2009 https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAND_WR708.pdf (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)
- LUSARDI, A. (2008). Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice? *Dartmouth College*, Working Paper, https://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Lusardi_Informed_Consumer.pdf (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)
- LUSARDI, A. (2012). Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-Making. *Numeracy*, Vol. 5, No. 1, Article 2, <https://www.nber.org/papers/w17821> (letöltés dátuma: 2018. január 15.) <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.5.1.2>

LUSARDI, A., TUFANO, P. (2008). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. *Dartmouth Working Paper*, http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/lusardi_tufano.pdf (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)

MANDELL, L. (2007). Financial Literacy of High School Students. In J. J. Xiao (Ed.), *Handbook of Consumer Finance Research*, pp. 163–183 New York, NY: Springer, https://ahmadladhani.files.wordpress.com/2009/10/handbook_of_cfr.pdf (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)

MARTIN, A., GRUDZIECKI, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *ITALICS, Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), pp. 249–267, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.11120/ital.2006.05040249> (letöltés dátuma: 2019. szeptember 17.)

MOORE, D. (2003). Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences. Technical Report, *Social and Economic Sciences Research Center*, Washington State University, pp. 3–39, https://www.researchgate.net/publication/265728242_Survey_of_Financial_Literacy_in_Washington_State_Knowledge_behavior_Attitudes_and_Experiences (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)

POTÓCZKI J. (2017). *A magyar lakosság pénzügyi kultúrájának szintje az öngondoskodás tükrében*

– nemzetközi és hazai kutatási eredmények In: Farkas Beáta – Pelle Anita (szerk.) 2017. *Várakozások és gazdasági interakciók*. JATEPress, Szeged, 157–170. oldal, http://acta.bibl.u-szeged.hu/49707/1/gtk_2017_157-170.pdf (letöltés dátuma: 2019. szeptember 10.)

REMUND, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 44, No. 2, pp. 276–294, <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x> (letöltés dátuma: 2017. augusztus 1.)

A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról, *Magyar Közlöny* 2020. évi 17. szám 290 – 446. oldal

ANZ Bank (2009). ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia. Accessed March 11, https://www.anz.com/Documents/AU/Aboutanz/AN_5654_Adult_Fin_Lit_Report_08_Web_Report_full.pdf (letöltés dátuma: 2019. augusztus 7.)

Broadband Commision (2017). Working Group on Education—Digital Skills for Life and Work. Paris: UNESCO, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259013> (letöltés dátuma: 2019. szeptember 28.)